

כדרכה. (תוס' ועוד עפ"י כריתות יא. וכן פסק הרמב"ם — איסורי ביאה ג, טו). ויש אומרים שמחלוקת תנאים היא. (ערמב"ן ורשב"א. וריא"ז פסק לחייב).

כתבו התוס' שחייב אפילו בלא הוצאת זרע אלא שתהא ביאה הראויה להזריע, [ולרבה בר בר חנה, אפילו בהכנסת עטרה לבד חייב, כדלהלן] — להוציא העראה או ביאה שלא כדרכה. ויש חולקים וסוברים שאינו חייב ללא הזרעה, (כן דייקו מפרש"י, וכ"מ ברי"ד ובריא"ז ובמאירי). באשת איש נאמר שכבת זרע למעט משמש באבר מת, וכמאן דאמר משמש מת בעריות פטור. ולפי הדעה המחייבת, יש למעט משמש את המתה, [שלא נאמר הואיל ולאחר מיתה גם כן נקראת שארו נחייב עליה]. א. הלכה כמאן דאמר משמש מת בעריות פטור. ויש אומרים שהדבר ספק להלכה. ע' בפירוש המשנה לרמב"ם סנהדרין פ"ז; אגרות משה אה"ע ח"א לג).

ב. משמש באבר מת באשת איש — יש אוסרים את האשה על בעלה (ב"ש כ סק"ה). ויש שכתבו להוכיח שאינה נאסרת (עפ"י בית הלוי ח"ב מ. וע"ע בסוף ספר שער אפרים; יד המלך על הרמב"ם; שו"ת פנים מאירות ח"ג כב; אבי עזרי ריש הלכות איסורי"ב).

בסוטה — אמרו בבבלייטא, למעט דבר אחר. ופרש רב ששת, פרט לשקינא לה שלא כדרכה (שלא חדשה אלא בזה, או כשפירש ואמר אל תסתרי עם איש פלוני ליבעל לו שלא כדרך. ערש"י ותוס'). ורבה חלק וסבר שאין למעטה, כי ביאה שלא כדרכה כמוה כדרכה (משכבי אשה). ופירש פרט לשקינא לה דרך אברים, שאין זה קינוי, ולא נאמר בקפידת הבעל הדבר תלוי, הגם שאין על כך שם 'ביאה'. [לדברי אביי, אפשר למאן דאמר העראה זו הכנסת עטרה, ממעטים משכבת זרע נשיקת אבר].

הרמב"ם השמיט דין קינוי דרך אברים רק כתב (סוטה ג, כד) שאם קינא לה מאיש פלוני וזינתה עמו דרך אברים, אין המים בודקים אותה. (וע' בית הלוי ח"ב סו"י מב).

ה. נחלקו אמוראים בהגדרת 'העראה' ו'גמר ביאה'; —

רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, העראה זוהי נשיקת אבר במקום תשמיש. גמר ביאה זוהי הכנסת עטרה. רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן: העראה זו הכנסת עטרה. גמר ביאה — גמר ביאה ממש. פחות מהכנסת עטרה אינו אלא נשיקה ופטור עליה.

שמואל אמר: העראה זו נשיקה. ורב דימי ורבין אמרו בשם רבי יוחנן: זו הכנסת עטרה. וצדדו לומר שאין מחלוקת ביניהם, ולדעתם מנשיקה ועד הכנסת עטרה נחשבת 'העראה'.

א. לדעת הט"ז (אה"ע ה), מיד בתחילת הכנסת הגיד הרי זו העראה, שכבר נכנסה העטרה בצדה התחתון שהוא מתקצר והולך. והבית-שמואל (כ סק"ג) חולק וסובר שאינו חייב עד שיכניס כל העטרה, גם מצד מעלה.

נגע הגיד בארכו [ולא בראשו] בנקב — אין זה אפילו בגדר נשיקה ואף לשמואל לא אסר. וכל שכן כאשר האשה לא פסקה רגליה, שאי אפשר להגיע עם ראש האבר לנקב — אין זו ביאה האוסרת. (עפ"י אגרות משה אה"ע ח"ד מא).

ב. אעפ"י שהזריע בהעראתו אין זה אלא 'העראה' ולא גמר ביאה. (רי"ד ועוד).

ג. הפוסקים נקטו כדעה השניה שהעראה זו הכנסת עטרה, ועל נשיקה פטור. (עפ"י רי"ד, ריא"ז, נמו"י, רמ"א אה"ע כ, א).

ד. משמע בתוס' (סד"ה אינו) שאין נחשב 'גמר ביאה' אלא בהכנסת כל האבר. וכן משמע ברמב"ם (איסורי"ב א, י). וע' גם באבני נזר יו"ד רב, ו).

דף נו

צ. ביאה גרועה ביבמה, למה היא מועילה לקנות ולמה אינה מועילה?

ביאה גרועה (רש"י): אחת מן הביאות הגרועות שבמשנה. ומשמע הוא הדין לענין העראה (וכן משמע ברי"ף ערמב"ן). והתוס' ועוד פירשו ביאת שוגג וכד' אבל העראה דינה כביאה גמורה. והביאו שבירושלמי נחלקו בדבר) — רב אמר: קנה לכל. ושמואל אמר: לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה, לירש בנכסי אחיו ולפוטרה מן היבום (אם מת ולו בנים או גירשה. וכן לפטור צרתה).

לפי לשון אחת, מחלוקתם כשנפלה מן האירוסין, האם ריבית תורה ביאה גרועה לחזק כח היבום מהבעל, ואוכלת בתרומה אם כהן הוא (וכן יורשה ומיטמא לה ומפר נדרה וכד'. ראשונים), או דיו להיות כמוהו ולא יותר, אבל נפלה מן הנישואין לדברי הכל אוכלת בתרומה וכו'. ולפי לשון אחרת, מן האירוסין לדברי הכל לא אכלה, שהרי לא אכלה בחיי בעלה, ומחלוקתם בנפלה מן הנישואין. ולפי לשון זו נשאר דברי שמואל בקושיא מהברייתא.

א. פסקו הרי"ף ושאר פוסקים כלשון אחרונה וכתב, שהלכה כמותו באיסורין, הלכך יבמה שנפלה

מן האירוסין — אינה אוכלת בתרומה בביאה גרועה. מן הנישואין — אוכלת.

כתבו הרמב"ן והרשב"א שלפי לשון אחרונה, דוקא בתרומה אמר רב אינה אוכלת, ומדרבנן, שלא יאמרו נישואין שלא מדעת מאכילים, אבל לשאר כל הדברים קנה. ויש חולקים. (ע' שתי הדעות באה"ע סו"ס"י קסו).

ב. נראה שמחלוקת רב ושמואל שייכת בביאת שוגג וכד', אבל ביאה לשם קנין, גם אם ברצונו

לקנות רק למקצת מן הדברים או שדעתו לקנות רק בגמר ביאה, קנה לכל מיד, שאין קנין היבום תלוי ברצונו. (עפ"י שערי ישר ז, ח — דלא כמשתמע מהאבני-מלואים לג סק"ב. וע"ע בענין תנאי יבום, בספר שערי דעה (רנא) ובשו"ת עמק הלכה — ח"א לו).

צא. מה דין אכילת תרומה לנשים דלהלן?

א. בת ישראל שנתארסה לכהן ונתחרש קודם שהכניסה לחופה.

ב. כנ"ל, כשמת ונפלה לפני יבם חרש.

ג. כאופן הראשון, ונולד לה בן מבעלה. כנ"ל כשמת הבן.

ד. אלמנה שנישאה באיסור לכהן גדול, או גרושה וחלוצה לכהן הדיוט.

ה. פצוע דכא שקדש בת ישראל או בת כהן.

א. בת ישראל פקחת שנתארסה לכהן ולא הספיק לכונסה עד שנתחרש — אינה אוכלת בתרומה, אעפ"י שמעיקר הדין יכולה היא לאכול, גזרו נישואי חרש אטו קידושי חרש. לדברי רב יוסף [דלא כרבה], רבי נתן חולק ומתיר. (ואביי הקשה על כך מלשון הברייתא).

ב. כנ"ל כשמת בעלה ונפלה לפני יבם חרש, ויבמה — תלוי הדבר במחלוקת רב ושמואל ובשתי הלשונות דלעיל, האם ביאה גרועה של היבם (כגון זו, שביאת חרש ושוטה כביאת שוגג או אונס, שאין בה דעת קנין) מועילה יותר מכח הבעל אם לאו; ללשון ראשונה — לרב אוכלת בתרומה ולשמואל לא. וללשון שניה, לדברי הכל אינה אוכלת.

כנסה הראשון ואחר כך נתחרש ומת ונפלה לפני יבם חרש — ללשון ראשונה אוכלת לדברי הכל, וללשון שניה — מחלוקת רב ושמואל.

ג. בת ישראל פקחת שנתארסה לכהן פקח ונתחרש וכנסה, ונולד לה בן ממנו — אוכלת בתרומה, שהילוד מאכיל. (...ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו — יאכילו).

מת הבן — רבי נתן אומר: אוכלת, [לרבה], הואיל שכבר אכלה. לרב יוסף, שסובר נישואי חרש מאכילים בתרומה. וחכמים אומרים: אינה אוכלת.

ד. קידושי עבירה לכהן, כגון אלמנה לכהן גדול גרושה לכהן הדיוט — לדברי רבי מאיר אין מאכילים בתרומה, לפי שמשמרת לביאה פסולה. ולדברי רבי אלעזר ורבי שמעון — מאכילים, שכל עוד שלא כנסה לא נתחללה.

א. רש"י נקט לעיקר שמחלוקתם בין בבת כהן בין בבת ישראל שנתארסה והגיע זמן הנישואין שדינה לאכול בתרומה. והתוס' נקטו כגרסת רבנו חננאל שמדובר רק בבת כהן, אבל בת ישראל אינה אוכלת בהגעת זמן בקידושי עבירה לכולי עלמא, שהרי אינה אוכלת משל בעלה כלל, מפני שמצווה להוציאה.

ב. הרמב"ם (תרומות ז, כא) והרי"ד פסקו כרבי מאיר, שהוא התנא הסתמי במשנתנו [שנחשב כרבים. יש"ש]. ויש שפסקו כרבי אלעזר ורבי שמעון. (כן מובא במאירי מגאוני ספרד. וע' ביש"ש בשם הסמ"ג [לאין רנח] שאין ההלכה מוכרעת. והוא עצמו נקט כהרמב"ם לפסוק כתנא קמא). נתארמלו או נתגרשו מן האירוסין — כשרות. (בת כהן אוכלת בתרומה, בת ישראל מותרת לינשא לכהונה). מן הנישואין — פסולות, שנתחללו בביאתו. נתאלמנו או נתגרשו לאחר חופה קודם ביאה — לפירוש רבנו תם (נז:): זוהי מחלוקת האמוראים בגמרא אם יש חופה לפסולות להאסר בתרומה לעולם, אם לאו, כמובא להלן.

ה. אמר רבי אליעזר א"ר אושעיא: פצוע דכא כהן שקדש — באנו למחלוקת רבי מאיר ורבי אלעזר ורבי שמעון האם אוכלת בתרומה [הואיל ומאכיל במקום אחר, שהרי אם נפצע לאחר נישואיו מאכיל לאשתו בשלא ידעה (אביי), או מאכיל לעבדיו ושפחותיו הכנענים (רבא)], אם לאו, שהרי גם היא משמרת לביאה פסולה.

וכנ"ל, לרש"י מדובר אף בבת ישראל, וכן הגרסה בגמרא שלפנינו. ואילו התוס' נקטו כגרסת ר"ח שמדובר רק בבת כהן.

צב. א. אשת ישראל שנאנסה — מהי לכהונה?

ב. אשת כהן שנאנסה — משום מה אסורה היא לבעלה?

א. אשת ישראל שנאנסה, אעפ"י שמתרת לבעלה פסולה לכהונה (הן להינשא לכהן הן לאכילת תרומה. ערש"י ולעיל לה.). כן מסר רב עמרם מרב ששת.

ואין בה מלקות אלא איסור עשה משום ונטמאה. (עפ"י רא"ש ועוד). ויש אומרים שלרבה כהן לוקה עליה משום זונה [לפי לשון ראשונה שבסמוך] (ערמב"ן). ויש אומרים שלרבה אשת ישראל שנאנסה מותרת לכהונה. (עפ"י רז"ה). וע"ע חזו"א טו, כ.

ב. אשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה. ואמר רבא (י"ג: רבה), בעלה לוקה עליה אף משום איסור זונה, אעפ"י שאנסה, [שלא נתמעט אונס אלא באשת ישראל, אבל אשת כהן עומדת באיסורה]. ולפי לשון אחרת אמר רבא, בעלה לוקה עליה משום 'טומאה' (לא יוכל בעלה הראשון... אחרי אשר הִטְמָאָה) אבל לא משום זונה, שבאונס אין אני קורא בה 'זונה'.

רבי זירא הקשה על דברי רבה וסבר שאין בדבר מלקות אלא לאו הבא מכלל עשה — עשה.

הרי"ף הביא דברי רבא (וגרסתו: רב כהנא) וכלשון אחרונה. (וכן דעת הראב"ד. ע' חזו"א טו, כא).

ולדעת הרמב"ם (איסו"ב יח, ו) קיימא לן כלשון ראשונה. ע' בנו"כ ובחזו"א טו, יא.